

1. Анотація

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Організація праці в екстремальних умовах діяльності» застосовуються для узагальнення, критичного осмислення та аналізу організація праці в екстремальних умовах діяльності, дозволяють приймати рішення на основі логічних аргументів на засадах загальнонаукової методології, сприяють організації наукової діяльності, плануванню та здійсненню фундаментальних та прикладних наукових досліджень в галузі «Екстремальної та кризової психології», формують системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх психологічних технологій у розв'язанні поставлених завдань.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння знаннями з психологічного аналізу специфічних складових праці в екстремальних умовах діяльності, організації психологічної роботи з професійної підготовки, адаптації фахівців, формуванню оптимальної поведінки при виконанні професійних завдань з метою створення безпечних умов праці та життєдіяльності, сприяє вирішенню наукових завдань, які виникають перед здобувачами вищої освіти в процесі проведення власних наукових та науково-практичних психологічних досліджень.

Відмінною особливістю даної дисципліни є те, що вона на основі психологічного аналізу організації праці в екстремальних умовах діяльності спрямована на підготовку фахівців ризиконебезпечних професій, керівників до дій в екстремальних умовах з метою створення безпечних умов праці та життєдіяльності.

2. Інформація про викладача

Загальна інформація	Кучеренко Сергій Михайлович, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат психологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 434. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	smksmk5858@gmail.com
Наукові інтереси*	- науковий аналіз поведінки особистості, груп, організацій; - психологічні особливості організації роботи персоналу в повсякденних, особливих та екстремальних умовах; - психологічний аналіз професійної діяльності.
Професійні здібності*	- професійні знання і значний досвід роботи з організації професійної діяльності персоналу, груп, організацій; - навички психологічного аналізу професійної діяльності.

* – заповнюється за бажанням НПП.

3. Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосередини з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 434. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: екстремальна та кризова психологія, психологічна допомога в кризових та екстремальних ситуаціях, психологічна безпека персоналу екстремальних видів діяльності.

Постреквізити: проблеми психологічної реабілітації, психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях

Характеристика навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів вищої освіти системи наукових понять і базових уявлень про основні аспекти організації праці в екстремальних умовах, вивчення її основних закономірностей та змістовних характеристик, особливостей здійснення наукового аналізу професійної діяльності, поведінки особистості, груп для підвищення ефективності виконання професійних завдань, забезпечення безпечних умов праці, життєдіяльності та збереження психічного здоров'я фахівців.

Основні завдання вивчення дисципліни:

- засвоєння здобувачами вищої освіти знань про особливості організації праці в екстремальних умовах;
- формування вміння узагальнювати, здійснювати психологічний аналіз особливостей організації праці в екстремальних умовах діяльності, поведінки особистості, груп, приймати рішення на основі логічних аргументів на засадах загальнонаукової методології;
- формування системного наукового світогляду, застосування новітніх психологічних технологій у розв'язанні завдань дослідження організації праці в екстремальних умовах діяльності;
- надавати завдання до професійно-психологічного відбору персоналу;
- сформувати вміння здійснення психологічного супроводу професійної діяльності, підготовки, адаптації, консультування керівників та оцінки персоналу з урахуванням особливостей організації праці в екстремальних умовах діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

- концептуальних моделей, наукових доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальних постулатів та теорій організації праці в екстремальних умовах діяльності;
- особливостей наукового психологічного аналізу організації праці в екстремальних умовах діяльності;
- особливості мотивації людини яка здійснює діяльність в екстремальних умовах;
- методів роботи з особистістю для здійснення оптимальної організації праці в екстремальних умовах діяльності;
- урахування особливостей поведінки людини в екстремальних ситуаціях при профвідборі персоналу;
- організаційних заходів пов'язаних з виконання професійних завдань, забезпечення безпечних умов праці, життєдіяльності та збереження психічного здоров'я фахівців в екстремальних умовах діяльності;

уміння:

- визначити проблеми, пов'язані з особливостями організації праці в екстремальних умовах діяльності, розробляти шляхи їх вирішення;
- здійснювати психологічний аналіз організації праці в екстремальних умовах діяльності;
- психологічної діагностики, корекції та психопрофілактики поведінки особистості в екстремальних ситуаціях;
- здійснювати психологічну роботу з організації праці в екстремальних умовах діяльності з урахуванням особливостей виконання професійних завдань, забезпечення безпечних умов праці, життєдіяльності та збереження психічного здоров'я фахівців;
- демонструвати системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у

розв'язанні поставлених завдань;

- демонструвати системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених завдань дослідження організації праці в екстремальних умовах діяльності;

комунікація:

- вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством в цілому;

- використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях;

автономія та відповідальність:

- демонстрація значної авторитетності, інноваційність, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, послідовна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності;

- здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

Повинні бути сформовані наступні *компетентності*:

- здатність до критичного аналізу і креативного синтезу нових ідей, які можуть сприяти прогресу науки та суспільства;

- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;

- здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики у галузі психології;

- здатність самостійно розробляти проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей;

- здатність аналізувати та систематизувати інформацію щодо вивчення психологічних умов та шляхів встановлення відповідності особистісних якостей фахівців ризиконебезпечних професій вимогам діяльності в екстремальних умовах;

- здатність використовувати науково-теоретичні та науково-практичні психологічні ресурси для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі екстремальної та кризової психології.

Результати навчання:

- використовувати сучасні інформаційні джерела національного та міжнародного рівня для оцінки стану вивченості об'єкту досліджень і актуальності наукової проблеми;

- володіти навичками аналізу та самоаналізу науково - дослідної та науково-педагогічної діяльності, психічних процесів, поведінки, розробки прогностичних моделей, планування, організаторської, координаційної та управлінської діяльності, здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію;

- проводити науковий пошук і систематизацію проблемних ситуацій з обраного наукового напрямку, використовувати вітчизняний та зарубіжний досвід встановлення відповідності психічних, емоційних особливостей працівників ДСНС України, інших ризиконебезпечних професій вимогам екстремальної та кризової психології;

- володіти навичками аналізу та самоаналізу науково - дослідної та науково-педагогічної діяльності, психічних процесів, поведінки, розробки прогностичних моделей, планування, організаторської, координаційної та управлінської діяльності, здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію.

- здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності;

- організовувати заходи спрямовані на охорону психічного здоров'я персоналу ризиконебезпечних професій, створення сприятливих психологічних, соціально-психологічних, психолого-педагогічних умов для психічного розвитку фахівців.

Найменування показників	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	2-й	2-й
Семестр	3-й	3-й
Обсяг кредитів ЄКТС	4	4
Загальна кількість годин	120 год.	120 год.
Лекції	18 год.	10 год.
Практичні, семінарські	42 год.	10 год.
Лабораторні	0 год.	0 год.
Самостійна робота	60 год.	100 год.
Вид підсумкового контролю	екзамен	екзамен

5. Календарно-тематичний план викладання дисципліни

Тривалість академічної години в Університеті становить 40 хвилин. Дві академічні години утворюють пару академічних годин, що триває 80 хвилин без перерви.

Тиждень навчання	Тема та її зміст	Вид навчальних занять
3 семестр (15 тижнів)		
1-2	<p>Тема 1. Психологія праці в організації трудової діяльності в екстремальних умовах Питання теми</p> <p>1. Професійна діяльність в екстремальних умовах. Психологічна структура професійної діяльності. 2. Проблеми та основні завдання організації праці в екстремальних умовах діяльності 3. Сутність і зміст методів психологічного вивчення професійної діяльності в екстремальних умовах.</p>	Лек. – 2 год. Сем. – 4 год. СР – 10 год.
3-6	<p>Тема 2. Психологічний аналіз професійної діяльності Питання теми</p> <p>1. Поняття та основні завдання психологічного аналізу професійної діяльності. 2. Загальні положення психологічного аналізу професійної діяльності. 3. Професіограма, психограма. Приватні, комплексні, універсальні і спеціальні професіограми. Джерела інформації про роботу. 4. Методика психологічного аналізу професійної діяльності.</p>	Лек. – 4 год. Сем. – 10 год. СР – 14 год.
7-10	<p>Тема 3. Основні види діяльності психологів при організації праці персоналу в екстремальних умовах діяльності Питання теми</p> <p>1. Прикладні напрями та функції роботи психолога при організації праці персоналу в екстремальних умовах діяльності. 2. Роль діагностичної та експертної діяльності психологів 3. Прогнозування і профілактика як види діяльності організаційних психологів. 4. Просвітницька, психокорекційна, психоконсультативна та</p>	Лек. – 4 год. Сем. – 10 год. СР – 14 год.

	психотерапевтична діяльність психологів.	
11-13	<p>Тема 4. Особливості мотивації фахівців до праці в екстремальних умовах діяльності</p> <p>Питання теми</p> <p>1. Мотивація як функція управління, основні індикатори трудової мотивації персоналу, етапи мотиваційного процесу фахівців, типи мотивації і відповідні їм типи поведінки.</p> <p>2. Фактори мотивації та групи мотивів, які пов'язані з організацією праці в екстремальних умовах діяльності.</p> <p>3. Змістовні теорії мотивації.</p> <p>4. Процесуальні теорії мотивації.</p>	Лек. – 4 год. Сем. – 10 год. СР – 10 год..
13-15	<p>Тема 5 Психологічне забезпечення організації праці в екстремальних умовах діяльності.</p> <p>Питання теми</p> <p>1. Проблема професійного психологічного відбору фахівців екстремального профілю.</p> <p>2. Психологічне забезпечення професійної адаптації в екстремальних ситуаціях.</p> <p>3. Психологічна підготовка до діяльності в екстремальних ситуаціях.</p> <p>4. Прогнозування успішності професійної діяльності</p>	Лек. – 4 год. Сем. – 8 год. СР – 12 год.
Всього		120 годин

Примітка: Лек. – лекція; ПЗ – практичне заняття; Сем. – семінарське заняття; СР – самостійна робота.

6. Список рекомендованої літератури

1. Баклицький І. О. Психологія праці: Підручник. – 2-ге вид., перераб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 655 с.
2. Екстремальна психологія: Підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка – К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. – 502 с.
3. Кризова психологія: Навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. – Х.: НУЦЗУ, 2010. – 401 с.
4. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк - К.: Ніка-Центр, 2006- 580 с.
5. Приходько І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: [монографія] / І. І. Приходько. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. – 745 с.
6. Приходько, І. І. Психологія екстремальної діяльності [Текст]: навч. посіб. / Приходько І. І., Колесніченко О. С., Тімченко О. В. та ін. – Х. : НА НГУ, 2016. – 571 с.
7. Олійников О. А., Оніщенко Н. В., Тімченко О. В., Тітаренко Д. С., Христенко В. Є. Особливості функціонування механізмів психологічного захисту у рятувальників в умовах екзистенціальної загрози: Монографія./ О. А. Олійников, Н. В. Оніщенко, О. В. Тімченко, Д. С. Тітаренко, В. Є. Христенко - Х.: НУЦЗУ, 2011. - 151 с.
8. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти : Монографія. / Н. В. Оніщенко– Харків, НУЦЗУ, 2014. – 584 с.

9. Освітньо - наукова програма вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» за спеціалізацією «Екстремальна та кризова психологія» / Л. М. Балабанова, В. Ф. Боснюк, Л. А. Перелигіна, О. В. Тімченко – Харків, НУЦЗУ, 2019. - 30 с
10. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: Підручник /за заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Харків: Вид-во УЦЗУ, 2009. - 217 с

Інформаційні ресурси

1. <http://psychology-naes-ua.institute>
2. <http://www.nbu.gov.ua>

7. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Оцінювання компетентностей здобувачів здійснюється з використанням трьох шкал:

- перша – національна (традиційна) – 4-бальна (чотирибальна);
- друга – рейтингова шкала оцінювання – ЄКТС;
- третья – накопичувальна шкала – 100-бальна.

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
3-й семестр			
І. Поточний контроль			
Модуль № 1	Лекції	9	0
	Семінарські заняття*	24	3
Разом за поточний контроль			72
II. Індивідуальна самостійна робота			8
III. Екзамен			20
Разом за всі види навчальної роботи			100

* – обов'язкові види навчального контролю.

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 3 балів):

«3 бали» - якщо здобувач повно і всебічно висвітлив тему, вільно оперує термінологією, демонструє глибокі знання використаної при підготовці літератури, має власну думку щодо питання за темою заняття і може її довести. Логічно та послідовно викладає матеріал і в змозі вільно та професійно вести дискусію;

«2 бали» - за умов, зазначених вище, але є певні недоліки при висвітленні матеріалу, припускається неточних тверджень, не підкріплених нормативними чи іншими доказами;

«1 бал» - якщо здобувач висвітлив тему в загальних рисах, розуміє її суть, намагається зробити висновки, але при цьому допускає грубі помилки, відсутня логіка викладення матеріалу;

«0 балів» - якщо здобувач не може відповісти на питання або відповідає неправильно, не розуміє його суті, а отже, не може зробити висновки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі есе, реферату або презентації.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів):

- 8 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;
- 7 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;
- 6 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;
- 5 балів – обсяг виконаних завдань становить від 70% до 89% від загального обсягу;
- 4 балів – обсяг виконаної роботи становить від 40% до 69% від загального обсягу;
- 3 балів – складає від 20% до 39% від загального обсягу;
- 2 бали – складає від 10% до 19% від загального обсягу;
- 1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;
- 0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньо предметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Адаптація персоналу та її значення при організації праці в екстремальних умовах діяльності
2. Психологічне забезпечення переговорного процесу
3. Особливості організації праці в екстремальних умовах діяльності
4. Шляхи та засоби збереження, підтримки і відновлення працездатності спеціалістів в екстремальних умовах
5. Методологічні основи профвідбору і психологічного аналізу діяльності.
6. Концепція професійних здібностей.
7. Професійно важливі якості, способи їх обґрунтування.
8. Основи професіографічного вивчення діяльності в цілях профвідбору.
9. Автоматизовані психодіагностичні системи профвідбору, їх недоліки,

10. переваги і сучасні напрями розвитку.
11. Механізми й концепції адаптації.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 20 балів):

20-18 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання, правильно розв'язав усі задачі з повним дотриманням вимог до виконання;

18-16 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішені три завдання;

15-12 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішені два завдання;

11-7 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст теоретичного питання та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішене одне завдання, інші – частково;

6-1 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки. Частково вирішення завдання;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань. Не вирішив жодного завдання.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Професійна діяльність в екстремальних умовах. Психологічна структура професійної діяльності.
2. Проблеми та основні завдання організації праці в екстремальних умовах діяльності
3. Сутність і зміст методів психологічного вивчення професійної діяльності в екстремальних умовах
4. Поняття та основні завдання психологічного аналізу професійної діяльності.
5. Загальні положення психологічного аналізу професійної діяльності.
6. Професіограма, психограма. Приватні, комплексні, універсальні і спеціальні професіограми.
7. Джерела інформації про роботу.
8. Методика психологічного аналізу професійної діяльності.
9. Особливості професійної адаптації фахівців до екстремальних умов діяльності.
10. Прикладні напрями та функції роботи психолога при організації праці персоналу в екстремальних умовах діяльності.
11. Роль діагностичної та експертної діяльності психологів
12. Прогнозування і профілактика як види діяльності організаційних психологів.
13. Просвітницька діяльність психологів.
14. Психокорекційна, психоконсультативна та психотерапевтична діяльність психологів
15. Мотивація як функція управління, основні індикатори трудової мотивації персоналу.
16. Етапи мотиваційного процесу фахівців, типи мотивації і відповідні їм типи поведінки.
17. Фактори мотивації та групи мотивів, які пов'язані з організацією праці в екстремальних умовах діяльності.

18. Змістовні теорії мотивації.
19. Процесуальні теорії мотивації.
20. Проблема професійного психологічного відбору фахівців екстремального профілю.
21. Психологічне забезпечення професійної адаптації в екстремальних ситуаціях.
22. Психологічна підготовка до діяльності в екстремальних ситуаціях.
23. Прогнозування успішності професійної діяльності

Отримані здобувачем бали за накопичувальною 100-бальною шкалою оцінювання знань переводяться у національну шкалу та в рейтингову шкалу ЄКТС згідно з таблицею.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами з навчальної дисципліни

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	Національна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

9. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).
3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

Розробник:
доцент кафедри
психології діяльності в особливих умовах

Сергій Кучеренко